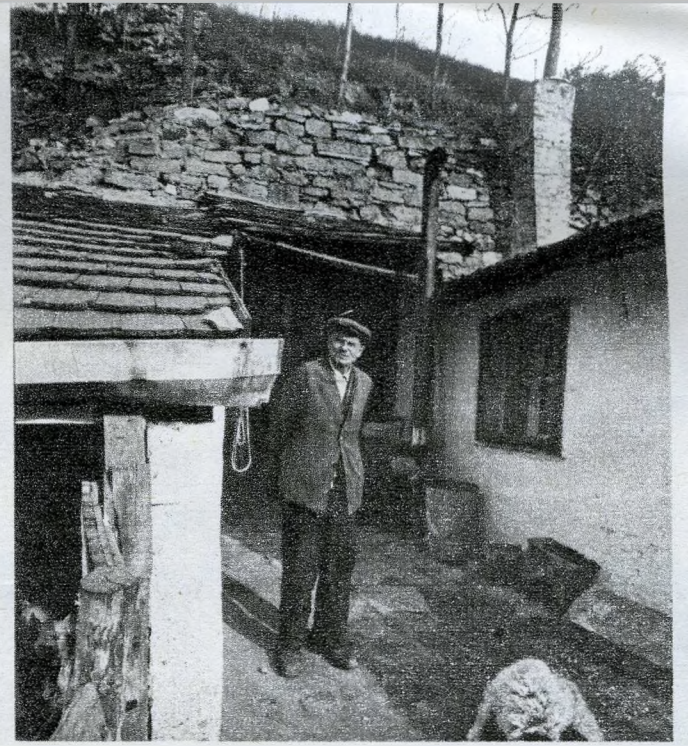

A város előszobája

Nehéz a „szép fővárossal” kapcsolatos illúziókat megőrizni, ha átutazunk a környező települések gyűrűjén. Furcsa, egyes összkép fogad. Hirtelenjében nem is tudjuk, falusi övezetbe, iparterületre vagy lakótelepek közé érkeztünk-e. Ahhoz, hogy senki földjének nevezük, túlságosan zsúfolt. Mégis, az az érzésünk, hogy gazdátlan területen járunk, s nem véletlen, hogy nehéz megmondani: ki a gazdája, és mi az igazi funkciója az agglomerációs övezetnek. Családi házaiban azok laknak, akik elég szerencsések voltak ahhoz, hogy munkát találjanak Budapesten, de ahhoz már nem eléggé, hogy lakóhelyet is. Kertjeiben, telkein élelmiszereket termelnek a főváros számára is. Aki tehetett, telket vásárolt itt, majd kisebb-nagyobb bódét, szerszámkamrát, hétvégi háznak is használható építményt emelt rajta. Munkakezdekor és munka után, hétvégeken valóságos népvándorlás indul a fővárosba és vissza.

Az az erő, amely a szerencsét

1949	1960	1970	1975	1980
206,2 ezer	259,5 ezer	331,0 ezer	377,0 ezer	415,5 ezer

1949 és 1972 között a népesség növekedése ebben az övezetben 62 százalék, míg az országos átlag csak 12 százalék. A „magtelepülés” lakosságának növekedése a hetvenes években lassult, az övezet azonban tovább gyorsult. 1970 és 1975 között az országos népességnövekedésnek 60 százaléka jutott az agglomerációs övezetre, s ez túlnyomórészt bevándorlásból

A népesség száma 1970 és 1980 között:

	Lakónépesség 1980. dec. 31. ezer fő	Növekedés		Természetes szaporodás %	Vándorlási különbözet %
		1970—1980	1975—1978		
Budapesten	2 060,6	103,0	101,1	1,7	+3,1
Az agglomerációban	415,5	120,4	105,7	5,2	+11,1
Országosan	10 709,5	103,8	101,2	2,2	—

próbálókat ide vonzza, nem csak nálunk ismeretes. A világ nagyvárosait, Nyugaton éppúgy, mint Keleten, holdudvarszerű településgyűrű veszi körül. Némelyik város szerkezete úgy őrzi növekedésének lenyomatait, mint a fák évgyűrűi. Ma Érd, Gyál, Diósd, Vecsés és még negyven település tartozik az 1971-ben kormányhatározattal „agglomerációs övezetté” nyilvánított területhez. Ezzel egy sajátos, külön megoldást igénylő településforma létezését ismerték el.

Néhány évtizeddel ezelőtt Kispest, Pesterzsébet, Rákospalota, Újpest távolságában húzódott ez az „előszoba”. Ide áramlottak az új lakóhelyet és a munkát keresők. A mai peremkerületek lakossága 1920 és 1944 között duzzadt a többszörösére, s ebben az időben épült a lakások, a családi házak többsége.

Napjainkban mintha megismétlődne ez a folyamat. Az agglomerációs övezetbe tartozó települések lakossága az ötvenes évek óta több mint kétszeresére nőtt:

adódott, s csak kis részben az országos átlagnál magasabb természetes szaporodásból. Csaknem kétmillióan a főváros közigazgatási határain belül élnek, a többiek az agglomerációs övezetben. Tehát az ország lakosságának évről évre növekedő hányada — ma már kb. az egy-negyede — zsúfolódott össze a fővárosban és közvetlen környezetben.

A bevándorlás felgyorsulása már 1945 előtt megindult. Az ötvenes évek iparosítási hulláma, a mezőgazdaság átszervezése, végül a községek településfejlesztési hátránya újabb és újabb tömegeket indított el a főváros felé. A hatvanas évek elején kísérletet tettek arra, hogy lefékezzék a folyamatot. Betelepülést korlátozó rendszabályokat léptettek életbe, de ezek csak a főváros területére vonatkoztak, a környék településeire nem. A hatvanas és a hetvenes években tovább gyorsult az agglomerálódás.

A népesség növekedése sokféle feszültséget okoz itt. A lakások zsúfoltak, a beáramló tömeget nem tudták befogadni. Kevés az ún. alapellátáshoz

szükséges intézmény. Az orvosi rendelők, kórházak, iskolák, óvodák rendre szűknek és túlszűfoltnek bizonyulnak. Nem csoda, hiszen többségüket régen építették, a mainál jóval kisebb létszámú lakosság ellátására és lassúbb népességnövekedésre számítva. A helyzet általában rosszabb, mint a fővárosban, és sokszor rosszabb, mint Pest megye többi községében. Helyenként olyanok a tanítási körülmények, mint a legelmaradottabb falvakban. A szükség-tantermek aránya 1975/76-ban 14 százalék volt. Sok az ingázó iskolásgyerek. A pedagógusok fluktuációja gyorsabb, a képzés nélkül tanítók aránya magasabb. Itt használják a legtöbb tantermet váltott műszakban.

Néhány összehasonlító adat az ellátottságról

	Kórházi ágyak száma 1000 lakosra	Bölcsődei-óvodai férőhelyek száma 1000 lakosra	Általános iskolai tanulók száma tanter- menként	Váltakoz- va hasz- nált tan- termek aránya	Szakren- delési órák száma 1000 lakosra
Budapesten	133,2	98,5	30,8	35	1411
Az agglomerációban	22,8	36,6	32,5	38	636
Országosan	84,9	56,6	34,0	20,7	838

A helyzet javítását több tényező is akadályozza. Ezek közül az egyik a közigazgatási viszonyok ellentmondásossága. Az agglomerációs övezet községei közigazgatási szempontból függetlenek Budapesttől, Pest megyéhez tartoznak. A megye lakosságának mintegy 40 százaléka él az agglomerációs övezetben, azonban ezt a településegüttest nem kezelik egységesen, hanem hét különböző járás közt osztják meg. Miért nem tükrözi szorosabb szervezeti kapcsolat az agglomerációs községek és a főváros egymásrataltságát? Hiszen amúgy is Budapest „alvóvárosaiként” működnek, sok szempontból függő helyzetben vannak. Számos települést fővárosi, ún. kék buszjárat köt össze a belterülettel. Helyes volna-e Nagy-Budapest helyett Óriás-Budapestet létrehozni?

Annak bizonyítására, hogy nem ez a jó megoldás, elég az 1950-ben végrehajtott közigazgatási egyesítésre utalni. Ezt sem követte a jogállás szerint immár városnak számító területek városias fejlődése. Ha azonban megmarad a ma ismert különállás, Pest megye területébe továbbra is beékelődik egy sűrűn lakott övezet, amelynek gondjai itt csapódnak le.

A települések fejlesztésére szánt eszközök elosztási módja nem ismeri el ezeket a többletgondokat, legalábbis nem olyan mértékben, hogy az a megoldáshoz hozzájárulhatna. A községek, a kis települések hátrányban vannak az anyagi eszközök elosztásában. Ott azonban, ahol a „nagyobb” és a „kisebb” település ilyen közel, ennyire szoros és egyenlőtlen kapcsolatban él együtt, a feszültségek rendkívül